

*Матеріал надруковано в газеті видавництва «Шкільний світ»
«Краєзнавство. Географія. Туризм» № 21⁽⁸⁹⁰⁾, листопад 2017 року*

Відкритий урок у незнайомому класі

(методичні рекомендації для підготовки відкритого уроку)

Досвід роботи

Ошнека Олександра Анатолійовича
вчителя географії РУБІЖАНСЬКОЇ
СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ШКОЛИ
І – ІІІ СТУПЕНІВ №2
РУБІЖАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рубіжне
2017

Відкритий урок у незнайомому класі

Кожному вчителеві рано чи пізно доведеться проводити відкритий урок. І який би стаж він не мав, яким би педагогічним досвідом і майстерністю не володів, підготовка до такого уроку вимагатиме особливого підходу, вияву креативності, фантазії, а також великих затрат енергії, часу та сил. Завдання суттєво ускладнюється, якщо відкритий урок доведеться проводити в незнайомому класі (як, наприклад, на професійному конкурсі «Учитель року»). До того ж у цьому випадку вчитель має обмежений час, адже клас і тема майбутнього уроку повідомляються конкурсанту напередодні.

Мені довелося пройти цей нелегкий, але водночас цікавий шлях, тому я вирішив поділитися з колегами своїми порадами й деякими прийомами навчання, що дають можливість за короткий час підготувати цікавий урок у незнайомому класі. Ці прийоми не нові, багата з них широко відомі, але допомагають учителеві зробити урок яскравим, цікавим та корисним для учнів.

Організаційний момент

Під час підготовки до уроку в незнайомому класі слід брати до уваги певні особливості.

На початку уроку вчителю варто налаштувати учнів на позитивне сприйняття себе й на майбутню роботу. Для плідної співпраці слід установити *психологічний контакт із учнями*, зняти емоційну напруженість, тривожність і невпевненість, створити доброзичливу атмосферу. Можна використати речення:

– *«Усміхнемося один одному»;*

– *«Постарайтеся допомогти мені навчити вас»;*

– *«Домовимося, що неправильних відповідей сьогодні не існуватиме.*

Усе що ви скажете, тією чи іншою мірою є правильним» тощо.

Це суттєво покращить взаємозв'язок між учителем та учнями.

Перед проведенням відкритого уроку, можна підготувати та потім роздати гостям невеликі буклети з поясненням основних етапів уроку. Цей прийом підходить, коли кількість гостей відома спочатку.

Актуалізація опорних знань

Перш ніж перейти до подачі нового навчального матеріалу, необхідно обов'язково провести **актуалізацію опорних знань**, тобто скласти уявлення про наявність та рівень тих знань, які вчитель має намір взяти за основу під час поясненні нового матеріалу.

Для актуалізації опорних знань можна використати такі відомі прийоми:

- Складання «асоціативного куща».
- Загальні питання щодо основних понять у межах вивчення майбутньої теми.
- Загальні питання за картою (висвітлити великі об'єкти, що стосуються майбутньої теми).
- Прийом «Незакінчене речення».
- Робота з картками із хаотичним набором слів, із яких необхідно скласти речення або відоме визначення, що стосується матеріалу, який розглядатиметься на уроці.
- Прийом «Знайдіть помилку».
- Прийом «Мікрофон» («А що ви знаєте (чули) про ...?»).
- Прийом «Третій зайвий».
- Прийом «Підберіть пару».
- Прийом «Згрупуйте (узагальніть) поняття (слова) за об'єднувальною ознакою».
- Прийом «До й після».
- Прийом «Знаю – хочу дізнатися – дізнав(ла)ся».
- Прийом «Відновіть розірваний текст» (із перемішаних фрагментів (словосполучень) необхідно зібрати первісний зв'язний текст).

Оголошення теми уроку

1. Потрібно послідовно підвести дітей до оголошенням теми уроку. Це можна зробити за допомогою загадки, казки, легенди, цікавого факту, демонстрації фрагмента фільму або мультфільму, розгадування кросворда чи ангорам, що суттєво активізує пізнавальний інтерес учнів до майбутньої теми уроку.

2. Можна хаотично розмістити на дошці аркуші паперу (стікери) з назвами тем розділу, що вивчається. *Наприклад:* Розділ «Африка» – теми: «Внутрішні води», «Клімат», «Географічне положення Африки», «Природні зони та висотна пояси», «Населення та країни Африки», «Рельєф та корисні копалини».

Можна запропонувати учням по черзі вийти до дошки й розмістити (наклеїти) ці стікери (теми) на дошці в правильній послідовності, у порядку вивчення цих тем розділу. Останньою в ланцюжку (стовпчику) опиниться тема сьогоденного уроку, на якій учитель акцентує увагу учнів. Потім можна запропонувати учням за бажанням висловити по одному реченню, що їм найбільше запам'яталося чи вразило в межах вивчення цих тем. Ці відомості слугуватимуть для вчителя підґрунтям, на які знання дітей йому спиратися при поясненні нового навчального матеріалу.

3. Можна прочитати вголос самому або роздати дітям картки з висловлюваннями відомих людей (поетів, письменників, дослідників, учених) щодо об'єкта вивчення майбутньої теми. Потім можна запитати учнів, як вони вважають, чому ці відомі люди так сказали?

Тема уроку обов'язково має бути записана на дошці та відображена на слайді, якщо урок супроводжується презентацією. Учні повинні записати тему в робочі зошити.

Необхідно обов'язково озвучити учням *мету й завдання уроку*, які повинні бути їм зрозумілими. Мета й завдання уроку також мають згадуватися на слайді презентації.

Мотивація навчальної діяльності

Формувати мотивацію до вивчення нового матеріалу можна завдяки розгляду **проблемного питання**, наприклад: *«Як ви думаєте, а для чого нам необхідно це знати?»*, *«Як у майбутньому можна використати ці знання та вміння?»*

Учитель може запропонувати дітям обговорити ці питання в групах (парах). Після обговорення, учні висловлюють власні міркування, а вчитель коригує їх, виокремлює серед озвученого найбільш вдалі варіанти й акцентує на них увагу всього класу.

Також для мотивації нового матеріалу можна використати такі прийоми:

- Прийом «Дивуй». (Неймовірна історія або факт про об'єкт вивчення, які напередодні можна знайти в Інтернеті).
- Учитель наводить приклад вдалого застосування цих знань та вмінь певним героєм, що стало йому в пригоді (вижити, вибратися з халепи, досягти успіху тощо).
- Учитель ставить проблемне питання, що інтригує дітей. Відповідь на це питання вони зможуть знайти лише після вивчення теми, адже правильно поставлена вчителем проблема чи питання мотивує учнів та пробуджує в них природний інтерес до їх розгляду й вирішення.
- Демонстрація фрагмента фільму (мультфільму) або казки с подальшим обговоренням побаченого.

Вивчення нового матеріалу

Важливе значення має наочне оформлення уроку. Вдало підібрані картинки, плакати, презентації внесуть різноманітність і яскравість не тільки в оформлення, але і в сам процес навчання. Тому під час підготовки до уроку слід ретельно продумати й підготувати **дидактичний матеріал** (схеми, таблиці, карти тощо), з яким учні працюватимуть (заповнюватимуть) під час подачі вчителем нового матеріалу.

1. Подача нового матеріалу має відбуватися у формі не монологу вчителя, а цікавої, динамічної *бесіди з навідними запитаннями* («Хто нам відповідь?», «А хто знає?», «А хто покаже на карті? тощо»), відповідаючи на які, учні повинні самостійно, або з допомогою вчителя, зробити відповідні висновки. При цьому найактивніші діти за кожну правильну відповідь отримують *бонус* (кольоровий жетончик). Наприкінці уроку зароблені учнями бонуси підраховуються з огляду на що виставляються бали за роботу на уроці. Це стимулює активність учнів, а також є доцільним під час проведення відкритого уроку.

Під час вивчення нового навчального матеріалу слід брати до уваги *принцип єдності раціонального та емоційного у навчанні*. Адже навчальний матеріал, перевантажений термінами, фактами, цифрами, що проходить крізь вуха учнів, не зачіпаючи емоційної сфери, майже не засвоюється й швидко забувається. Тож готуючись до уроку, слід добирати різноманітний та цікавий матеріал, який має прикладний характер і вразить учнів, що забезпечить його засвоєння та глибоке розуміння.

2. Особливу увагу слід приділяти ***самостійній роботі учнів***. Учитель не повинен бути надмірно домінантною фігурою на уроці, а лише задавати напрям, створювати відповідні умови й коректувати роботу учнів, виконуючи роль *фасилітатора*.

Учитель повинен протягом усього уроку залучати учнів до активної роботи. *Роз'яснення матеріалу має чергуватися з практичною діяльністю*: нанесення об'єктів, які вивчаються, на контурну карту, заповнення таблиць, складання схем та діаграм.

Перед нанесенням об'єктів на контурну карту в 6 – 7-х класах не зайвим буде запитати в дітей: *«Пригадайте, як треба позначати об'єкти на контурній карті?»*

1. Обвести контури об'єкта.
2. Підписати об'єкт друкованими літерами.
3. В легенді карти розшифрувати умовні знаки.

3. Слід максимально використовувати *підручник*, спираючись на його ілюстрації, схеми, таблиці, аналіз діаграм. Можна дати учням таке завдання: знайти в тексті параграфа рядки, де описується об'єкт, процес або явище, що зображені на слайді презентації.

4. Якщо є така можливість, учням із високим рівнем знань можна дати *випереджальне завдання* (підготувати цікаве повідомлення, проект або презентацію), з якими вони виступлять (продемонструють) на уроці.

5. Нові поняття та визначення у 5 – 6-х класах слід записувати в *словник*. Також вони мають бути відображені на слайді *презентації*.

6. Після виконання розумових вправ у 5 – 6-х класах доцільно в оригінальній формі провести *динамічну паузу* (фізкультхвилинку).

7. Дуже добре та вигідно виглядає, коли учні разом з вчителем міркують: а як могли би протікати явища та процеси в тому чи іншому випадку, а що було б, якби такий-то чинник був інакшим? Такі вправи дуже корисні для розвитку логічного мислення. Тому під час вивчення нового навчального матеріалу потрібно спонукати учнів розмірковувати, пов'язуючи вже наявні у них знання зі знаннями здобутими на уроці. Для цього можна використати **прийом «А якби..?»**. Наприклад, на уроці географії у 8 класі: *«Подумайте, а чи змінилась б повноводність українських річок, якби не було Українських Карпат?»*

8. Прийом «Займи позицію»

Клас об'єднується в три групи. Двом групам озвучують протилежні точки зору і пропонують обмірковувати їх та дібрати аргументи на захист своєї версії. Потім кожна група аргументовано обстоює свою позицію. Третя група виконує роль журі, визначаючи чиї факти й аргументи виявилися переконливішими, та пояснює чому.

Закріплення здобутих знань

Для закріплення знань добре підходять такі прийоми:

- Прийом «Незакінчене речення».
- Прийом «Уставте пропущене слово».

- Прийом «Кросворд».
- Прийом «Відновіть розірваний текст».
- Прийом «Мікрофон». (Сьогодні на уроці я дізна(ла)вся...)
- Прийом «Вірю – не вірю».
- Прийом «До та після».
- Прийом «Знаю – хочу дізнатися – дізнався».
- Прийом «Згрупуй (узагальни) поняття (слова) за об'єднуючою їх ознакою».
- З поданих слів зберіть визначення.
- Прийом «Установіть відповідність»:
 - а) термін – визначення;
 - б) галузь – чинник розміщення;
 - в) галузь – продукція що виробляється;
 - г) продукція – центр (місто) її виробництва;
 - д) річка – басейн океану (моря);
 - е) місто – річка яка протікає через нього.
- Прийом «Гарячий стілець».

Учень сідає на стілець обличчям до класу й спиною до дошки. Учитель пише крейдою на дошці слово чи поняття, що вивчалось на уроці. Учень, який сидить на стільці, не бачить написаного. Решта дітей, навідними словами описують це слово чи поняття, не називаючи його. Учень повинен його відгадати.

- Прийом «Збери події».

На дошці в хаотичному порядку написані поняття. Учні пропонуються розташувати їх у ланцюжок у правильній послідовності.

Наприклад (предмет «Економіка»):

Хаотичний порядок:

<i>Надлишки</i>	<i>Гроші</i>
<i>Торгівля</i>	<i>Ремесла</i>
<i>Збиральництво</i>	<i>Бартер</i>

Правильна послідовність (хронологія виникнення):

Збиральництво → Ремесла → Надлишки → Бартер → Гроші → Торгівля

• Прийом «Хто швидше».

Два учні виходять до дошки. На столі лежать перевернуті аркуші паперу (приблизно 15), на зворотному боці яких написано визначення без терміна. Наприклад: «*Верхній пухкий родючий шар земної поверхні –*». За сигналом учителя суперники на швидкість беруть по одному аркушу паперу, перевертають, мовчки читають написане на ньому визначення. Потім відкладають цей аркуш паперу на стіл у свій бік і крейдою на дошці пишуть поняття (термін), що відповідає цьому визначенню.

Наприклад: «*Грунт*». Потім беруть наступний аркуш паперу й так далі (на швидкість). Перемагає той, хто швидше й точніше відгадає більшу кількість визначень. Після завершення вчитель уголос читає визначення з аркушів паперу й разом із учнями класу перевіряє, чи правильно учасники підібрали до них поняття (терміни).

Можна запропонувати учням заповнити таку таблицю:

Що нового та цікавого я дізнався на уроці ?	Щоб я хотів ще про це дізнатися ?	Де б я зміг застосувати ці знання ?

Така робота спонукає учнів до розмірковування над навчальним матеріалом, що розглядався на уроці та до його глибокого усвідомлення.

Учитель повинен піднести факти так, щоб учні могли самостійно зробити відповідні висновки, та за допомогою навідних питань підбити підсумки уроку. Також висновки має бути відображено на слайді презентації.

Наприкінці уроку вчитель підраховує набрані учнями бонуси, виставляє бали й аргументує їх.

У 5 – 6-х класах для ефективного завершення відкритого уроку можна використати такий *прийом*. Учитель пропонує дітям обрати серед різнокольорових стікерів, що лежали на парті ще з початку уроку, червоний, якщо все, що вивчали на уроці, було зрозумілим. Якщо все зрозуміло, але виникли невеликі складнощі – помаранчевий стікер. А якщо багато з того, що вивчалось на уроці, залишилося незрозумілим, слід обрати жовтий стікер.

Після цього вчитель пропонує учнями приклеїти обраний стікер на ватман, що висить на дошці, а потім подивитися на ватман та оцінити, стікерів якого кольору найбільше. Це дасть учителю можливість зрозуміти, як учні засвоїли новий матеріал, а учням – оцінити власні досягнення.

Запропоновані мною прийоми можна успішно використовувати у будь якій предметній галузі та на різних етапах уроку, бо вони є універсальними, добре сприймаються учнями і легко вбудовуються в уроки будь-якого типу.